

Може ли без турцизама

Велики број турских речи које су и данас у живој употреби доказује да је турски утицао на српски више него иједан други језик. Иако се у прошлости употребљавао далеко већи број турцизама (више од осам хиљада), они су се задржали и данас у многим областима живота.

Највећи број турцизама који имамо односи се на предмете и појмове из свакодневног живота, као што су: градитељство (дирек, јапија, капија, ћерамида, оџак), покућство (сандук, мердевине, ћилим, фуруна), одећа и обућа (чарапе, чизме, шалваре, папуче), јела и пића (сарма, бурек, пилав, ћевапчићи, чај, ракија, кафа, баклава, тулумба), посуђе (ћаса, тестија, џезва, филџан, бакрач, ћевђир). Огроман је број разних речи и израза везаних за људе, међуљудске односе и апстрактне појмове као што су: душманин, ортак, ортаклук, јавашлук, комшилук, баксузлук, севдах, дерт, јогуница, инат, сокак, ћорсокак). Поједине речи су попримиле знатно друкчије значење од изворног – *јатак* (изворно значи „кревет”, „постеља”), код нас има значење онога ко помаже и скрива хајдуке и одметнике; *сијасет* (изворно „политика”), у српском језику често у употреби у значењу „много”, „велики број” („сијасет ствари”).

За многе речи данас немамо адекватних српских еквивалената и не осећамо их страним: *јастук, јорџан, кафа, кафана, кашика, ракија, чарапа, пара, боја, пекмез, кајмак, сарма, чардак, капија, баксуз, кула, комшија*... Турцизми су се у великом броју случајева показали као основа за извођење нових речи сходно природи и правилима српског језика. Нико не носи „смећарац”, већ искључиво „ћубретарац” (ћубре је турска реч!).

Најпродуктивнији турски наставци одомаћени у српском језику су –*лија, -џија* и –*лук*. Наставак –*лија* означава лице које долази или припада неком месту. У српском, међутим, тај наставак се додаје и на српске речи творећи тако изведенице: нов – *новајлија*, дуг – *дугајлија*. Турски суфикс –*џија* употребљава се за извођење именица које означавају носиоце занимања или

звања: *бадаваџија*(беспосличар), *миражџија* (наследник), *сајџија* (часовничар), *инаџија, тобџија*. Међутим, ког је порекла реч проводација, проводацика? Турски наставак –*лук*твори огроман број именица најчешће апстрактног значења: *кулук, ортаклук, јавашлук*. Шта ћемо, међутим, са речима попут *тврдицлука, џиџијашлука, безобразлука*? Турски суфикси до те мере су постали „наши” да се додају српским речима, па и речима релативно новим у језику.

Може ли се замислити Андрићева *На Дрини ћуприја* без турцизама – један се налази и у самом наслову? Турски називи необично добро пристају појединим локалитетима или градским четвртима – Топчидер (тобџијска долина), Дорћол (раскршће), Булбулдер (славујева урвина), Карабурма (црни гребен), Демир-капија (гвоздена врата), Ћуприја.

Како би вам звучала чувена песма *Емина* Алексе Шантића ако бисмо је лишили турских речи и заменили српским (онде где је то могуће) и да ли би то и даље била песма?

У сваком је стиху најмање један турцизам!

Закључак који се из свега изнетог може извести јесте да су турцизми и даље стварност и судбина српског језика, како говорног тако и писаног. Они и даље српском језику дају драж, специфичну топлину, патину и лексичку разноврсност ничим не нарушавајући његову норму. Без турцизама, српски језик би био лишен себи својствених источњачких чари.